

HUDDINGE
KOMMUN

Handlingsplan för giftfria förskolor

-

Åtgärder för att minska gifterna i Huddinges förskolor

Handlingsplanen är framtagen av barn- och utbildningsförvaltningen med stöd av representanter från dåvarande miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, kommunstyrelsens förvaltning och fastighetsbolaget Huga Fastigheter AB. Bilderna är hämtade från Clipart, Mostphotos och Trångsunds förskoleområde.

Innehållsförteckning

Nu ska Huddinges förskolor bli giftfria	4
Vi rensar bort och fasar ut	7
1. Rensa bland plastleksaker	7
2. Vi rensar bland skapande material	8
3. Vi rensar bland elektronik och byggmaterial	9
4. Vi fasar ut våra möbler och tillbehör på sikt	11
5. Vi rensar bland våra tillbehör och fasar ut på sikt	12
6. Vi ser över vilka kemikalier som finns och förvaras på förskolan	13
Mat och tillagning	14
7. Vi serverar hög andel ekologisk mat	15
8. Utbildning/fortbildning inom ekologisk mat	15
9. Vi undviker plast och teflon vid tillagning, servering och förvaring	16
10. Vi byter ut våra vinylhandskar	17
11. Vi spolrar i vattenkranen	17
12. Vi undviker konsrervburkar	17
13. Vi byter på sikt ut våra tallrikar och muggar	18
Våra rutiner för hygien och städning	18
14. Vi tvättar våra och barnens händer ofta	18
15. Vi använder handskar av polyeten eller nitril vid blöjbyten	19
16. Vi har tydliga rutiner för städning	19
17. Vi använder miljömärkt städmaterial	20
Förskolemiljön inomhus och utomhus	21
18. Vi bygger miljövänliga förskolor när vi bygger nytt	21
19. Vi väljer rätt material vid ombyggnad och renovering	22
20. Vi följer rekommendationerna om ventilation	22
21. Vi ska på sikt ha hälsosamma och giftfria förskolegårdar	23
Inköp och upphandling	24
22. Vi tar fram en inköpsguide	24
23. Vi upphandlar och köper in miljömärkta och allergivänliga produkter	24
Utbildning och kompetensutveckling	26
24. Vi ökar kunskapen om kemikalier och miljögifter	26
Uppföljning och tillsyn	28
25. Våra egenkontroller som genomförs enligt miljöbalken på förskolorna omfattar förekomsten av giftiga kemikalier, hormonstörande samt allergiframkallande ämnen.	28
26. Barnskyddsron den kompletteras med frågor om kemikalier och gifter	28
Källhänvisning	32

Nu ska Huddinges förskolor bli giftfria

Vi har valt att ta fram en handlingsplan som stöd i vårt arbete med att minska barns exponering av skadliga kemikalier i förskolan.

Eftersom förskolan är en plats där många små barn vistas större delen av sin vakna tid är det viktigt att arbetet med att minska gifterna börjar i förskolan. Vi behöver se till att det material och produkter som används i förskolemiljön inte innehåller skadliga kemikalier.

Små barn är särskilt känsliga och utsatta för kemikalier eftersom de får i sig högre halter av kemikalier i förhållande till sin kroppsvikt än vad vuxna får i sig. Ämnen som lossnar kan tas upp via huden och via damm som barn andas in. Eftersom barn utforskar världen genom att bita och suga på material och på sina händer kan de få i sig kemikalier som frigjorts.

Kommunens handlingsplan innehåller åtgärder som de kommunala förskolorna ska genomföra samt några förslag på ersättningsmaterial. Några åtgärder är enkla att genomföra och kan ske omedelbart, det kan exempelvis handla om att förändra rutiner såsom en god städning, att vädra och tvätta händerna ofta. Andra åtgärder handlar om materialet i byggnaden och större inköp vilket blir åtgärder som kommer att genomföras på sikt.

Huddinges handlingsplan är inspirerad av Sundbybergs handlingsplan för giftfria förskolor och utgår till stora delar från Naturskyddsföreningens stödmaterial som tagits fram inom ramen för projektet Operation Giftfri förskola.

Inom Operation giftfri förskola genomförde Naturskyddsföreningen under 2013 en inventering av förskolemiljöerna på 129 förskoleavdelningar i 41 kommuner. Inventeringen visade att det finns material och produkter som innehåller kemikalier på förskolorna. Utifrån inventeringen har Naturskyddsföreningen gett förslag på åtgärder som kan minska barns utsatthet för skadliga kemikalier.

Huddinge kommun kommer inte att genomföra någon övergripande inventering av förskolemiljöerna utan använder Naturskyddsföreningens resultat som underlag för handlingsplanen.

Arbetet med att skapa en giftfri miljö i våra förskolor grundar sig på ett uppdrag från Kommunfullmäktige om att ta fram en handlingsplan för arbetet med att minska barns exponering för kemikalier och är förenligt med kommunens mål om Ett hållbart Huddinge, God omsorg för individen och Ekosystem i balans.

Nuläge i Huddinge

I Huddinge finns cirka 70 kommunala förskolor. Våra förskolor består av olika byggnader såsom lägenhetsförskolor, paviljonger, äldre förskolor och nya förskolor byggda med miljövänligt material. I kommunen finns för närvarande tre förskolor byggda som passivhus och fler miljövänliga förskolor är planerade.

Arbetet med att minska barns exponering av kemikalier involverar fler förvaltningar och de fastighetsägare som kommunen är hyresgäst hos. De åtgärder

som föreslås har därför tagits fram i samråd med andra förvaltningar och Huga Fastigheter AB.

Vid all ny- och ombyggnation av förskolor ställs krav på byggnaders utformning, inneklimat, materialval och kemikalier för att kunna erbjuda barnen en säker och hälsosam miljö som möjligt för barnen.

Förskolecheferna i Huddinges kommunala förskolor genomför sedan tidigare ett målinriktat säkerhetsarbete genom barnskyddsronder och egenkontroller.

Barnskyddsronder genomförs årligen för att säkerställa att miljöer, leksaker och redskap uppfyller kraven på en trygg miljö.

För vem gäller handlingsplanen?

Handlingsplanen gäller för kommunala förskolor i Huddinge kommun. Handlingsplanen gäller också för de stödfunktioner i kommunen som tillsammans med förskolechefen arbetar för att skapa en giftfri miljö i förskolan. Därmed involveras flera aktörer i handlingsplanen bland annat förvaltningens enhet, personalavdelning, lokalplaneringsenhet, lokalvårdare, kommunstyrelsens förvaltning avseende upphandlingsfrågor samt fastighetsbolag.

Ekonomi

Åtgärderna ska genomföras inom befintlig budget. Det är inte möjligt att genomföra alla åtgärder direkt, eftersom vissa åtgärder innebär stora kostnader och kompetensutveckling. Det material som fasas ut behöver ersättas med annat material, vilket då ska ske inom förskolans befintliga budget.

Tidplan och uppföljning

Åtgärderna i handlingsplanen är tidsatta och ska genomföras inom utsatt tid. En del åtgärder handlar om att rensa ut material, köpa nytt och att förändra rutiner. Andra åtgärder innebär mer långsiktigt arbete och kommer att ske på sikt.

Uppföljningen av planen sker systematiskt genom förskolornas egenkontroller och genom barnskyddsronden. En särskild uppföljning av handlingsplanen kommer att genomföras i december 2015 med förskolecheferna.

Åtgärder för att skapa en giftfri förskolemiljö

Vi rensar bort och fasar ut

I förskolemiljön finns ett varierat utbud av material som används till lek, omsorg, utveckling och lärande. En del leksaker och skapande material kan bestå av flera olika beståndsdelar såsom plast, trä, metall, gummi, textil och papper och kan därför innehålla flera olika kemikalier.

Exempelvis kan textil vara behandlad med flamskyddsmedel. I vissa leksaker kan det finnas färgämnen och även doftämnen som kan vara allergiframkallande. Det är därför viktigt att se över det material som finns på förskolan och rensa ut det material som kan innehålla skadliga ämnen. Saker som är inköpta före 2007 omfattas inte av någon kemikalielagstiftning och innehåller mer farliga kemikalier. Nedan ges förslag på material som bör rensas bort och fasas ut.

1. Rensa bland plastleksaker

Rensa bort äldre plastleksaker

Mjuka plastleksaker som är tillverkade av PVC och som är äldre än 2007 kan innehålla skadliga kemikalier och allergiframkallande ämnen. Under 2011 började ett nytt leksaksdirektiv att gälla i EU med skärpta kemikaliekrav för leksaker. Enligt leksaksdirektivet får leksakers innehåll av kemiska ämnen inte innebära någon risk för människors hälsa. På grund av att kemikaliekraven har skärps är nya leksaker bättre än gamla och därför rensar vi ut våra gamla plastleksaker, det vill säga leksaker före 2007.

Rensa bort plast som luktar starkt

Plastleksaker som luktar väldigt mycket plast, kemiskt eller parfymerat kan innehålla allergiframkallande ämnen och ska därför rensas ut omgående.

Rensa bort plast som är mjuk, hal eller har en fet yta

Plastprodukter som är klibbiga, mjuka och hala kan ha ftalater som läcker ut och det är därför viktigt att de rensas bort direkt. Mjukgjord plast inkluderar allt som är mjukare än Lego.

Rensa bort plastleksaker tillverkade utanför Europa

Undvik plastleksaker som är tillverkade utanför Europa. I Europa ställs numera kemikaliekrav på leksakstillverkning, men kraven gäller inte för leksaker som tillverkas utanför Europa.

Ansvar: Förskolechef

Tidplan: Rensas bort direkt. Klart under hösten, senast 31 december 2015.

Rekommendationer

Behåll:

- Nya leksaker som är CE-märkta.
- Produkter som inte innehåller PVC, Ftalater (DINP, DIDP, DEHP, BBP, DBP), Polykarbonat (PC) eller Melamin.

- Produkter tillverkade inom EU.
- Svanenmärkta leksaker eller motsvarande.

2. Vi rensar bland skapande material

Rensa bland utklädningskläder, material av konstskinn och billiga smycken

Utklädningskläder med detaljer i metall, material av konstläder och billiga smycken kan innehålla PVC-plast med ftalater, bly och kadmium och ska därför rensas ut direkt.

Rensa bland lekleror och slime

Lekleror som ska stelna i ugnen kan innehålla PVC och bör undvikas. Det finns vaxbaserade leror som är bättre alternativ. Det går också att själv tillverka leklera och slime.

Rensa bland kriter, pennor, färg och lim

Kriter kan innehålla olagliga halter av bly och pennor kan innehålla organiska lösningsmedel som kan vara ohälsosamt för barn. Lim och färg som barnen använder bör vara vattenlösliga och helst utan konserveringsmedel.

Tvätta barnens händer efter att de använt lim och färg.

Ansvar: Förskolechef

Tidplan: Byt ut materialet. Klart till januari 2017.

Rekommendationer

Behåll:

- Leklor som inte är gjorda av PVC
- Teatersmink utan allergiframkallande konserveringsmedel, tungmetaller och parfym.
- Kriter där leverantören kan visa testresultat utan tungmetaller.
- Pennor utan organiska lösningsmedel, bensen, toluen eller xylen.
- Fingerfärg utan nitrosaminer.
- Färger som är vattenlösliga.
- Lim som är vattenlösliga och som inte är märkta med symboler för fara eller risk.

3. Vi rensar bland elektronik och byggmaterial

Elektronik och byggmaterial är inte tillverkade att vara leksaker och kan därför innehålla höga halter av tungmetaller och flamskyddsmedel. Elektronik ska inte användas som lekmaterial utan enbart i den pedagogiska verksamheten.

Flytta fungerande datorer och annan elektronik till rum där barnen inte vistas under längre stunder eller förvara i tätslutande lådor. Flamskyddsmedel samlas i dammet och de barn som rör sig nära golvet har därför lätt att få i sig detta.

Tvätta barnens händer efter användning av elektronik.

Rensa bort all elektronik som inte är avsedd att vara lekmaterial

Avlagda telefoner, mobiltelefoner, tangentbord, stereo- och tv-apparater samt datortillbehör som används som lekmaterial bör rensas bort direkt. Dessa produkter kan innehålla bly, bromerade flamskyddsmedel och ftalater.

Rensa bort byggmaterial, rör, slangar och bildäcksmaterial.

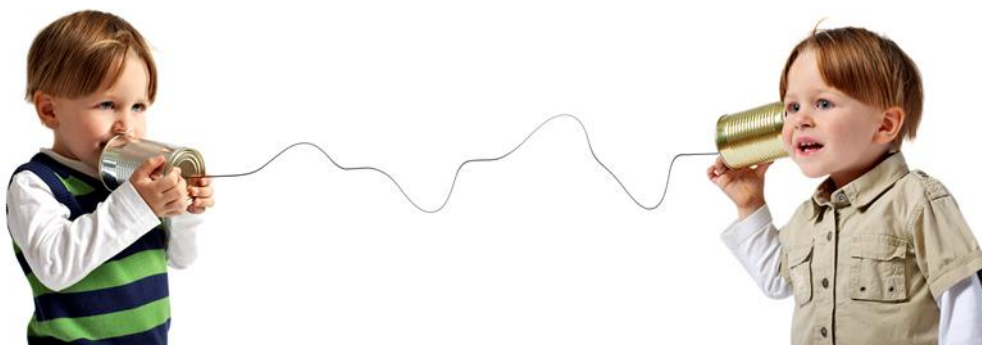
Byggmaterial kan innehålla tungmetaller och flamskyddsmedel och bör därför rensas bort.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Rensa omgående bort elektronik och byggmaterial som används till lekmaterial. Efter den 31 december 2015 ska det inte finnas gammal elektronik för lek på förskolorna.

Rekommendationer

- Datorer, bildskärmar som är TCO-märkta, EU Ecolabels eller motsvarande rekommenderas.
- Istället för byggmaterial kan material från naturen, livsmedelskartonger och andra livsmedelsnära material (undantag material av metall) användas som skapande material.

4. Vi fasar ut våra möbler och tillbehör på sikt

Eftersom möbler är en stor investering och är tänkta att hålla länge kan det bli en hög kostnad upphandling om möblerna skulle bytas ut omgående. Gör en plan för utbyte av de dyrare möblerna.

Vissa möbler kan innehålla perfluorerade ämnen. De perfluorerade ämnena används eftersom de har förmåga att bilda släta, vatten-, fett- och smutsavvisande ytor. Bra alternativ är avtagbar och tvättbar klädsel eller lösa dynor som är tvättbara. Undvik i möjligaste mån stoppade möbler då dessa samlar damm och är svårare att rengöra än icke-stoppade möbler.

Vi byter ut stoppade möbler från 70–80-talet

Stoppade möbler från 70–80 talet kan innehålla höga halter av flamskyddsmedel. Idag har vissa sorter flamskyddsmedel förbjudits vilket bidrar till att nya möbler är bättre än gamla och vissa möbler innehåller idag inget flamskyddsmedel. Äldre soffor med skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Vi väljer ljuddämpande bord utan PVC vid nyinköp

Ljuddämpande bord kan bidra till en lägre ljudnivå och en bättre arbetsmiljö både för barn och vuxna. När nya bord ska köpas in, kontrollera att de inte innehåller PVC.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Fasa ut på sikt.

Rekommendationer

- Undvik i möjligaste mån stoppade möbler då dessa samlar damm och är svårare att rengöra än icke-stoppade möbler.
- Gör en plan för utbyte av de dyrare möblerna.

- Byt på sikt till PVC-fria bord. Det finns leverantörer som använder linoleum istället för PVC.

Behåll:

- Möbler som är miljömärkta med Svanen, EU Ecolabel eller motsvarande.
- Nyttillverkade möbler och om möjligt, utan flamskyddsmedel.
- Möbler som inte är stoppade eller möbler med avtagbar och tvättbar klädsel eller lösa dynor som är tvättbara

5. Vi rensar bland våra tillbehör och fasar ut på sikt

Vi rensar bort förkläden som är av PVC-material

Många PVC-förkläden kan innehålla reproduktions- och hormonstörande ftalater. Förkläden i naturmaterial, väv i polyester eller i nylon är bättre alternativ och kan bytas ut på sikt.

Vi rensar bort kuddar av skumgummi

Material av skumgummi kan innehålla flamskyddsmedel och bly. Eftersom några sorter flamskyddsmedel har förbjudits är det bättre med nyare kuddar än gamla.

Vi byter ut gamla sov- och skötmadrasser med plastöverdrag

Äldre madrasser kan innehålla flamskyddsmedel som idag är förbjudna. Skumgummit kan även innehålla bly. Madrassöverdragen kan bestå av PVC-plast som i sin tur innehåller ämnen som är giftiga eller hormonstörande och därför bör undvikas.

Vi tvättar nya textilier

Nya textilier bör alltid tvättas innan de används för att få bort rester av kemikalier som använts under produktionen eller för att skydda textilierna under transporten. Tvätta textilier regelbundet för att bli av med skadliga kemikalier som kan finnas i dammet.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Fasa ut på sikt.

Rekommendationer:

- Undvik i möjligaste mån textilier då dessa samlar damm.
- Undvik om det går täcken, kuddar och filtar som tas med hemifrån. Dessa kan innehålla allergena ämnen och kan ha tvättats med tvätt- och sköljmedel som innehåller parfym.

- Miljömärkta förkläden eller förkläden i naturmaterial, väv i polyester eller i nylon.
- Undvik sovdrassar med skumgummi eller PVC-överdrag.
- Köp gärna yogamattor av ull eller madrasser med bomullsvadd eller polyestervadd som går att tvätta i maskin.
- Låt barnen sova ute i sina vagnar.
- Tvätta textilier såsom filter, kuddar, madrassöverdrag, mjuka djur och gardiner med jämna mellanrum och efter nyinköp så blir ni av med damm som kan innehålla skadliga kemikalier som släppt från inomhusprodukterna på förskolan.
- Filter av ekologisk bomull, ull eller cellulosa är naturmaterial och ofta mer miljövänliga.
- Textilier med miljökrav är bland annat Bra miljöval, Svanen, Ökotex.

6. Vi ser över vilka kemikalier som finns och förvaras på förskolan

Se över vilka kemikalier som finns på förskolan och hur kemikalierna förvaras. De kemikalier som behövs ska förvaras på en plats där barnen inte kommer åt, och på ett sådant sätt att risken för en olycka och utsläpp minimeras. För kemiska produkter som kan innebära risker från hälso- eller miljösynpunkt ska det finnas ett säkerhetsblad tillgängligt tillsammans med kemikalierna. Detta ingår även som ett krav i egenkontrollförordningen, där det framgår att det ska finnas en förteckning över de kemikalier som finns på förskolan.

Som kemikalier räknas även tvål, diskmedel, tvättmedel och liknande produkter för hushålls- och hygienändamål.

Fasa ut de produkter som har lång innehållsförteckning till förmån för de med kortare. Det är en indikator på att innehållet är miljö- och hälsovådligt. Använd parfymfria hygienprodukter.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Arbetet ska vara klart under hösten 2015 och rekommendationerna ska följas när kemikalier införskaffas.

Rekommendationer

- Fasa ut de produkter som har en lång innehållsförteckning till förmån för de som har en kortare innehållsförteckning.
- Använd parfymfria hygienprodukter.
- Kontrollera att rengöringsmedel och kemikalier används ändamålsenligt.

Mat och tillagning

Det vi äter tas upp direkt i kroppen och det är viktigt att begränsa intaget av skadliga ämnen via maten. Material som kommer i kontakt med livsmedel, till exempel förpackningar och köksredskap, kan avge ämnen som överflyttas till livsmedel. Vid tillagning, förvaring, infrysning och servering är det viktigt att vi använder material som är avsett för just det ändamålet.

Ett grundkrav är att använda material som är märkt med ”glas och gaffel”-symbolen eller orden ”till livsmedel” för att visa att materialet är säkert att använda till livsmedel. Nedan följer åtgärder gällande mat och tillagning av måltider för att skapa en mer giftfri miljö för våra barn.

7. Vi serverar hög andel ekologisk mat

Ekologisk mat innehåller färre rester av bekämpningsmedel och kemikalier och är därför bättre för våra barn. Ekologisk mat ska i ökad utsträckning serveras i kommunens verksamheter med ambitionen att nå en andel om 50 procent till 2020.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Arbetet pågår kontinuerligt vid inköp och vid livsmedelsupphandling. Under 2015 är målsättningen att alla förskolor ska upp till minst 40 procent inköp av ekologiska livsmedel.

8. Utbildning/fortbildning inom ekologisk mat

Att gå över till mer ekologiska livsmedel utan att öka kostnaderna för livsmedelsinköp kräver kunskap om bland annat varför vi ska köpa in mer ekologiska varor, hur vi kan lägga om matlagningen för att ha råd med ekologiska produkter, som oftast är dyrare, och vilka produkter det går att välja.

Ansvarig: Kostenheten

Tidplan: Utbildning/fortbildning erbjuds kontinuerligt, främst under sport- och höstlov.

9. Vi undviker plast och teflon vid tillagning, servering och förvaring

Undvik plastredskap i samband med tillagning och servering

Plast som upphettas eller kommer i kontakt med varm mat kan släppa ifrån sig kemikalier som kan vara hormonstörande. Undvik därför att använda plastredskap och plasttillbehör vid matlagning, uppvärmning och servering.

Byt ut plastfolie

Använd plastfolie av polyeten eller använd glas- eller metallock över det som ska förvaras.

Byt ut teflonkärl och aluminiumkärl

Använd grytor och stekpannor i rostfritt eller gjutjärn istället för teflon och aluminiumkärl.

Sura livsmedel kan lösa ut mer aluminium än andra livsmedel. Undvik därför att tillaga, värma upp eller förvara sura livsmedel i kastruller, formar, dricksflaskor och andra kärl av aluminium som saknar skyddande beläggning.

Fasa ut plasttillbringare

Använd tillbringare av glas eller metall.

Undvik plast vid förvaring av mat

Plastburkar/hinkar som innehållit exempelvis glass, gräddfil vid inköp får inte användas till förvaring av exempelvis tomatbaserade eller andra syrade

såser/grytor trots att de märkts med glas och gaffel. Dessa förvaringskärl är endast godkända för ursprungslivsmedlet.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Arbetet med att rensa ut plastredskapen i samband med tillagning och servering ska vara klart under 2015. Arbetet med att byta ut teflonkärl, aluminiumkärl och plasttillbringare ska ske på sikt när nytt ska köpas in.

10. Vi byter ut våra vinylhandskar

Använd handskar av polyeten eller nitril. Det bästa alternativet är att vara noggrann med handhygien och endast använda handskar då det är nödvändigt till exempel vid sår på händerna.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Vinylhandskarna ska vara utbytta under 2015.

11. Vi spolar i vattenkranen

Bakterier kan växa till i vatten som står stilla i vattenledningar. Spola därför lite extra så att nytt färskt vatten kan användas. Använd alltid kallt vatten till matlagning och dryck.

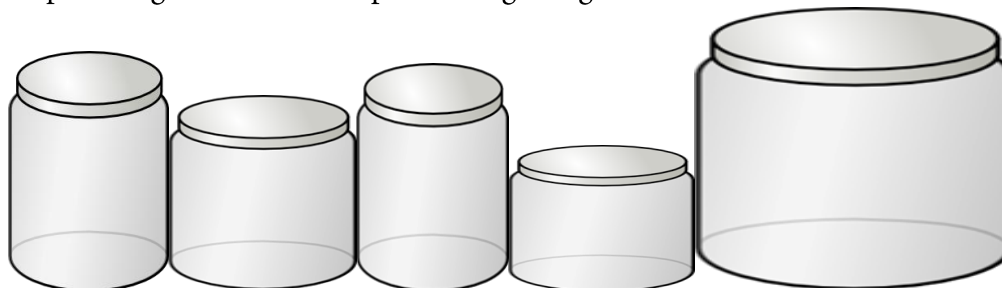

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Arbeta in som rutin så fort som möjligt.

12. Vi undviker konservburkar

Plastbeläggningen på insidan av konservburkar kan innehålla hormonstörande ämnen. Konservburkar bör undvikas i de fall som det finns alternativa förpackningar som till exempel kartong och glas.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Arbetet påbörjas 2015 och ska ske kontinuerligt vid livsmedelsupphandling.

13. Vi byter på sikt ut våra tallrikar och muggar

Porslin och glas är ett bättre alternativ än plasttallrikar och plastmuggar för barnen. Dessa material är dock tyngre och kan påverka arbetsmiljön för kökspersonalen negativt. Förskolan behöver se över arbetsrutiner och hjälpmedel innan vi byter ut tallrikar och glas till ett tyngre material, så att arbetsmiljön inte blir sämre för kökspersonalen.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Fasa ut på sikt under förutsättning att arbetsmiljön inte blir sämre för kökspersonalen.

Våra rutiner för hygien och städning

En god hygien bland barn och vuxna är viktigt för att både minska smittspridningen och minska intaget av skadliga ämnen. Det material som finns på förskolan kan släppa ifrån sig kemikalier som i sin tur samlas i dammet. Tydliga rutiner för en god städning är därför en viktig del i arbetet med att skapa en giftfri förskolemiljö.

14. Vi tvättar våra och barnens händer ofta

Vi ska se till att våra barn ofta tvättar sina händer för att minska att skadliga ämnen kommer in i kroppen. Handtvätt är framförallt viktigt när barnen har varit ute, vid toalettbesök, innan måltid, och efter användning av elektronik. Det är bra om barnen även vid andra tillfällen tvättar sina händer.

Använd miljömärkt tvål vid tvätt av händerna. Undvik att använda våtservetter som dagligt hjälpmedel utan enbart vid utflykter.

Ansvarig: Förskolechef.

Tidplan: Inför som rutin så fort som möjligt.

Rekommendationer

- Tvätta händerna ofta.
- Använd miljömärkt tvål.
- Använd våtservetter enbart vid utflykter.
- Tvätta barnens händer efter användning av elektronik.
- Tvätta barnens händer efter användning av lim och färg.
- För in nya rutiner i egenkontrollen för hygien.

15. Vi använder handskar av polyeten eller nitril vid blöjbyten

Undvik vinylhandskar då dessa kan innehålla ftalater som kan överföras från handskarna till barnen. Använd istället polyetenhandskar eller nitrilhandskar.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Ska göras så fort som möjligt och handskarna ska vara utbytta till december 2015.

Rekommendationer

- Använd polyetenhandskar eller nitrilhandskar.
- För in nya rutiner i egenkontrollen för hygien.

16. Vi har tydliga rutiner för städning

Vid städning rörs damm upp, vilket barnen andas in, och i dammet finns kemikalier och skadliga ämnen. Städningen ska därför helst genomföras när barnen inte är där. Det är dessutom bra om det i städrutinerna ingår ett snabbt korsdrag efter att städningen är klar, för att släppa ut dammpartiklarna som finns kvar i luften. Vädra också ofta när barnen inte är inne.

Ansvarig: Förskolechef

Tidplan: Tydliggör rutinbeskrivningar för städning och vädring, ska vara klart under 2015.

Rekommendationer

- Korsdrag vid städning.
- Vädra ofta när barnen inte är inne.

17. Vi använder miljömärkt städmaterial

Miljömärkta produkter är så skonsamma som möjligt mot miljön och hälsan. De ämnen som finns i produkterna ska ha en låg giftighet i vattenmiljön och vara lättnedbrytbara. Produkterna ska vara parfymfria. Städmaterialen ska vara anpassat till de ytor som finns i förskolan, till exempel linoleumgolv.

Ansvarig: Förskolechef.

Tidplan: Görs löpande.

Rekommendationer

- De produkter som används ska vara parfymfria.
- Produkter som är märkta med Bra miljöval, Svanen eller motsvarande.

Förskolemiljön inomhus och utomhus

Det är viktigt att både inomhusmiljön och utomhusmiljön är miljövänlig och giftfri eftersom barnen både rör sig överallt och tar i det material som finns tillgängligt.

18. Vi bygger miljövänliga förskolor när vi bygger nytt

Vid nyproduktion av förskolor ställer vi krav på byggnaders utformning, inneklimat, materialval och kemikalier för att kunna erbjuda barnen en säker och hälsosam miljö. Materialet och de kemiska produkterna ska finnas i byggdatabasen Sunda hus, BASTA eller motsvarande. Våra nya förskolebyggander ska vara miljöklassade.

Ansvarig: Lokalplaneringsenheten på barn- och utbildningsförvaltningen.

Tidplan: Vid nybyggnation.

Rekommendationer

- Byggmaterialet ska finnas i databaserna BASTA, Sunda hus eller motsvarande.

19. Vi väljer rätt material vid ombyggnad och renovering

Vid ombyggnationer och renovering ställer vi krav på inneklimat, materialval och kemikalier. Vi ska endast använda godkända byggvaror vid ombyggnad och renovering som finns i databaserna BASTA, Sunda hus eller motsvarande.

Ansvarig: Lokalplaneringsenheten på barn- och utbildningsförvaltningen.

Tidplan: Vid ombyggnation och renovering.

Rekommendationer

- Byggmaterialet ska finnas i databaserna BASTA, Sunda hus eller motsvarande.
- Golv ska inte innehålla PVC utan sten, linoleum eller plastmaterial som inte innehåller klor eller ftalater

20. Vi följer rekommendationerna om ventilation

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om ventilation ska följas. Utluftningsflödet bör inte understiga cirka 7 l/s per person vid stillasittande sysselsättning och ett tillägg på minst 0,35 l/s per m² golvarea (FoHMFS 2014:18).

För att få en bra inomhusluft utan kemikalier och gifter är det viktigt att ventilationskanalerna görs rent och att luftfiltren byts regelbundet. Funktionskontroll ska genomföras vart tredje år.

Ansvarig: Förskolechef i samband med egenkontrollen. Tillsyn utförs av natur- och byggnadsförvaltningens tillsynsavdelning.

Tidplan: Luftfiltren byts regelbundet. Funktionskontroll ska genomföras vart tredje år

21. Vi ska på sikt ha hälsosamma och giftfria förskolegårdar

Under sommaren 2014 har förvaltningen i samråd med Huga Fastigheter AB genomfört en inventering av förskolornas ute- och lekgårdsmiljö avseende säkerhet, tillgänglighet, miljö- och hälsoaspekter, slitage, attraktivitet, lekvärde, barnperspektiv och läge. Inventeringen kommer att ligga till grund för vilka satsningar på förbättrings- och upprustningsåtgärder som föreligger. I de åtgärder som föreslås ska hänsyn till en giftfri miljö tas.

Välj det bästa underlaget vid nybyggnation

Gummiasfalt är ofta gjorda av återvunnet gummi och kan innehålla ftalater och vissa metaller. Använd istället bark eller sand som fallskydd.

Utelek

Vid nyinköp av gungor ska däckgungor och däck nergrävda i mark väljas bort då de kan innehålla ftalater och metaller.

Köp gungor och lekställningar som är gjorda av icke återvunnet material som inte är PVC.

Undvik tryckimpregnerat trä

Virke som är impregnerat med arsenik, koppar eller kreosot är farligt för miljön. Tryckimpregnerat trä ska undvikas vid nybyggnation. Vid reparation av befintliga anläggningar som består av tryckimpregnerat trä görs en helhetsbedömning av kostnaden och effekten av att byta ut allt trä till icke tryckimpregnerat jämfört med att göra en reparation med tryckimpregnerat trä.

Ansvarig: Lokalplaneringsenheten på barn- och utbildningsförvaltningen, berörd förskolechef.

Tidplan: Vid nybyggnation, ombyggnation och renovering.

Rekommendationer

- Bark eller sand som fallskydd.
- Gungor och lekställningar som inte är av gummidäck eller PVC.
- Trä som inte är tryckimpregnerat.

Inköp och upphandling

Upphandling utgör en viktig del i arbetet med att skapa en giftfri miljö i våra förskolor eftersom det måste finnas möjligheter att kunna välja miljövänliga alternativ vid inköp.

22. Vi tar fram en inköpsguide

För att stötta personalen vid inköp av material till förskolan kommer förvaltningen att ta fram en inköpsguide. Guiden är tänkt att innehålla information om olika miljömärkningar och annan information som kan vara viktig i samban med inköpen.

Ansvarig: Förvaltningen tar fram inköpsguiden i samverkan med upphandlingsenheten på Kommunstyrelsens förvaltning. Förskolechefen ansvarar för att personalen använder guiden vid inköp.

Tidplan: Under 2015.

23. Vi upphandlar och köper in miljömärkta och allergivänliga produkter

Förskolans inköpsansvariga har ett ansvar att välja miljömärkta och allergivänliga alternativet när sådana produkter finns. Inköpen ska göras från upphandlade leverantörer. Det är därför viktigt att det finns leverantörer upphandlade som har miljömärkta och allergivänliga produkter. Förskolan har en representant med i ”projektgrupp för upphandling” för att bidra med kompetens kring varor som förskolan behöver.

Upphandla leverantörer som har giftfria leksaker och skapande material

För att det ska vara möjligt för förskolorna att rensa ut material behöver det finnas nytt, giftfritt material att tillgå. Det är därför viktigt att det finns leverantörer upphandlade som har giftfria leksaker i sitt sortiment.

Upphandla leverantörer som har miljömärkta och allergivänliga produkter

I de upphandlade leverantörernas sortiment behöver det finnas tillgång till miljömärkta och allergivänliga alternativ när det gäller städartiklar och hygienprodukter såsom tvål och tvättmedel.

Upphandla handskar som inte innehåller PVC (vinylhandskar)

Undvik vinylhandskar då dessa kan innehålla ftalater som kan överföras från handskarna till barnen. Vi behöver därför upphandla och köpa in handskar som är av polyeten eller nitril.

Köp in miljömärkta och allergivänliga produkter

Förskolans inköpsansvariga har ett ansvar att köpa in de giftfria, miljömärkta och allergivänliga alternativen i det fall som produkten finns i det upphandlade sortimenten.

Ansvarig: Upphandlingsenheten och förskolechef.

Tidplan: Löpande.

Utbildning och kompetensutveckling

För att långsiktigt kunna arbeta med att skapa giftfria förskolor behövs utbildning och kompetensutveckling.

24. Vi ökar kunskapen om kemikalier och miljögifter

Vi utbildar vår personal om kemikalier och miljögifter i samhället

För att få en förkunskap om vikten av att medvetet arbeta med att minska kemikalier och miljögifter i vår förskolemiljö ska personal på förskolorna ta del av den konferens som naturskyddsföreningen deltog vid i Tyresö 2014. Konferensen filmades och finns tillgänglig på Tyresös hemsida.

Ansvarig: Förskolechef.

Tidplan: Under 2015.

Vi sprider kunskapen om handlingsplanen i arbetsgrupperna

Förskolor och andra som utpekats som ansvariga för åtgärder i denna handlingsplan ska arbeta med planen på arbetsplatsträffar eller liknande. Det är viktigt att handlingsplanen sprids i berörda verksamheter.

Ansvarig: Förskolechefer och andra berörda chefer.

Tidplan: Under våren 2015

Vi fortsätter att utbilda våra kockar och kokerskor

Våra kockar och kokerskor får fortsatt kompetensutveckling i frågor kring ekologisk mat, tillsatser och hur tillagning ska ske på bästa sätt. Maten är en viktig del eftersom det vi äter kommer direkt in i kroppen.

Ansvarig: Kostenheten.

Tidplan: Löpande.

Uppföljning och tillsyn

Tillsynsnämnden utför genom sin förvaltning regelbundet tillsyn av förskolornas egenkontroller.

För att säkerställa att barnen på förskolan erbjuds en säker och trygg miljö genomför förskolecheferna i Huddinge kommun årligen en barnskydds rond. Under 2015 kommer barnskydds ronden att kompletteras med frågor om kemikalier och miljögifter.

25. Våra egenkontroller som genomförs enligt miljöbalken på förskolorna omfattar förekomsten av giftiga kemikalier, hormonstörande samt allergiframkallande ämnen

Vid tillsynsbesöken som genomförs enligt miljöbalken omfattas genomgång av förskolornas egenkontrollprogram där det ska framgå hur förskolorna arbetar med förekomsten av giftiga kemikalier, hormonstörande samt allergiframkallande ämnen och där städningen är en viktig komponent.

Ansvarig: Förskolechef ansvarar för egenkontrollen, natur- och byggnadsförvaltningens tillsyns avdelning genomför tillsyn av egenkontrollen.
Tidplan: Görs regelbundet.

26. Barnskydds ronden kompletteras med frågor om kemikalier och gifter

För att säkerställa att barnen på förskolan erbjuds en säker och trygg miljö genomför förskolecheferna i Huddinge kommun årligen en barnskydds rond.

Ansvarig: Förvaltningen reviderar barnskydds ronden. Förskolechef ansvarar för att barnskydds ronden genomförs.
Tidplan: Revideringen genomförs under 2015, barnskydds ronden genomförs årligen.

Checklista

Område	Genomfört, datum	Pågår, datum	Ej påbörjat, datum	Följs upp i
1. Rensa bland plastleksaker: - äldre plastleksaker - plast som luktar starkt - plast som är mjuk, hal eller har en fet yta - plastleksaker tillverkade utanför Europa				Handlingsplanen
2. Vi rensar bland skapande material - kriter och pennor - färg och lim - material av konstskinn och billiga smycken - leklror och slime				Handlingsplanen
3. Vi rensar bland elektronik och byggmaterial - elektronik som inte är avsedd att vara lekmaterial - byggmaterial, rör, slangar och bildäcksmaterial.				Handlingsplanen
4. Vi fasar ut våra möbler och tillbehör på sikt - vi fasar ut stoppade möbler från 70–80-talet - Vi väljer rätt bord vid nyinköp				Handlingsplanen
5. Vi rensar bland våra tillbehör och fasar ut på sikt -rensar bort förkläden som är av PVC-material - rensar bort kuddar av skumgummi - byter ut gamla sovdrassar och skötdrassar med plastöverdrag - tvättar nya textilier				Handlingsplanen
6. Vi ser över vilka kemikalier som finns och förvaras på förskolan				Egenkontroll
7. Vi serverar hög andel ekologisk mat				Följs upp av kostenheten, några gånger om året
8. Utbildning/fortbildning inom ekologisk mat				Följs upp av kostenheten

Område	Genomfört, datum	Pågår, datum	Ej påbörjat, datum	Följs upp i
9. Vi undviker plast och teflon vid tillagning, servering, förvaring - Undvik plastredskap i samband med tillagning och servering - Fasa ut plasttillbringare - Byt ut plastfolie - Byt ut teflonkärl - Byt ut aluminiumkärl				Handlingsplanen
10. Vi byter ut våra vinylhandskar				Handlingsplanen
11. Vi spolar i vattenkranen				Handlingsplanen
12. Vi undviker konservburkar				Handlingsplanen
13. Vi byter på sikt ut våra tallrikar och muggar				
14. Vi tvättar våra och barnens händer ofta				Egenkontroll
15. Vi använder handskar av polyeten eller nitril vid blöjbyten				Handlingsplanen
16. Vi har tydliga rutiner för städning				Egenkontroll
17. Vi använder miljömärkt städmaterial				Egenkontroll
18. Vi bygger miljövänliga förskolor när vi bygger nytt				Förvaltningen
19. Vi väljer rätt material vid ombyggnad och renovering				Förvaltningen
20. Vi följer rekommendationerna om ventilation				Egenkontroll
21. Vi ska på sikt ha hälsosamma och giftfria förskolegårdar - Undvik tryckimpregnerat trä - Utelek - Välj det bästa underlaget vid nybyggnation				Handlingsplanen
22. Vi tar fram en inköpsguide				Förvaltningen

Område	Genomfört, datum	Pågår, datum	Ej påbörjat, datum	Följs upp i
<p>23. Vi upphandlar och köper in miljömärkta och allergivänliga produkter</p> <ul style="list-style-type: none"> - Upphandla leverantörer som har giffria leksaker och skapande material - Upphandla leverantörer som har miljömärkta och allergivänliga produkter - Upphandla handskar som inte innehåller PVC (vinylhandskar) Köp in miljömärkta och allergivänliga produkter 				Handlingsplanen
<p>24. Vi ökar kunskapen om kemikalier och miljögifter</p> <ul style="list-style-type: none"> - Personalen på förskolorna har tagit del av naturskyddsföreningens bidrag till konferensen i Tyresö 2014. - Vi sprider kunskapen om handlingsplanen i arbetsgrupperna - Vi fortsätter att utbilda våra kockar och kokerskor 				Handlingsplanen
<p>25. Våra egenkontroller som genomförs enligt miljöbalken på förskolorna omfattar förekomsten av giftiga kemikalier, hormonstörande samt allergiframkallande ämnen.</p>				
<p>26. Barnskyddsronden kompletteras med frågor om kemikalier och gifter</p>				

Källhänvisning

Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om ventilation, FoHMFS 2014:18

Förordningen om egenkontroll

Förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll

Kemikalieinspektionen

Handlingsplan för en giftfri vardag

[https://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Handlingsplan-Giftfri-
vardag.pdf](https://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Handlingsplan-Giftfri-vardag.pdf)

Faktablad kemikalieinspektionen

http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/PM/PM4_04.pdf

Faktablad Leksaksdirektivet

[http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Faktablad/Fb-
Leksaksdirektivet.pdf](http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Faktablad/Fb-Leksaksdirektivet.pdf)

Miljöstyrningsrådet

Rapport 2013:2, Giftfri förskola - Leka, äta, sova.

http://www.msr.se/Documents/publikationer/msr_2013_2_leka_ata_sova.pdf

Naturskyddsföreningen

Rapport Giftfria barn leka bäst

Rapport Operation Giftfri förskola – Tips till förskolor och föräldrar

[http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-
media/rapporter/Rapport_Giftfri_forskola_foraldrar_forskolor.pdf](http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/Rapport_Giftfri_forskola_foraldrar_forskolor.pdf)

Rapport Operation Giftfri förskola – Åtgärdsförslag till kommuner

[http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-
media/rapporter/Rapport_Giftfri_forskola_Kommuner.pdf](http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/Rapport_Giftfri_forskola_Kommuner.pdf)

Sundbyberg

Handlingsplan för giftfria förskolor – 23 åtgärder för att minska miljögifterna på Sundbybergs förskolor

[http://www.sundbyberg.se/download/18.21158211145d3afd3f07ec64/139956103
7734/giftfria+f%C3%B6rskolor_a4.pdf](http://www.sundbyberg.se/download/18.21158211145d3afd3f07ec64/1399561037734/giftfria+f%C3%B6rskolor_a4.pdf)

Tyresö

Konferens, Fokus på en giftfri vardag

http://www.tyreso.se/Forskola_skola/nyheter/Fokus-pa-en-giftfri-vardag/